

การศึกษาเชิงประวัติการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน”¹ Diachronic Study of Grammaticalization of the Word /ʔan/

วิยะดา มีศรี²

Wiyada Meesri³

อัญชลี วงศ์วัฒนา⁴

Unchalee Wongwattana⁵

(Received: May 13, 2019; Revised: June 21, 2019; Accepted: July 4, 2019)

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงประวัติการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาภาษาในแนวไวยากรณ์หน้าที่แบบลักษณะภาษา และแนวคิดเกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่มีการตีพิมพ์แล้วแบ่งเป็น 3 ช่วงสมัย ผลการศึกษาพบว่า คำว่า “อัน” ปรากฏหน้าที่ไวยากรณ์ทั้งสิ้น 7 ลักษณะคือ คำนาม คำบ่งกลุ่มนาม คำลักษณนาม คำสรรพนาม คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ คำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ และคำแสดงหัวเรื่อง ช่วงสมัยสุโขทัยแสดงลักษณะการเป็นคำนามของคำว่า “อัน” ชัดเจนมากที่สุดมีความหมายหมายถึง “สิ่ง” และการเป็นคำที่มีความหมายกว้างจึงทำให้คำว่า “อัน” ได้รับหน้าที่ไวยากรณ์อื่นๆ ตามมาได้แก่ การเป็นคำบ่งกลุ่มนาม ไปสู่คำแสดงหัวเรื่อง คำลักษณนาม คำสรรพนาม คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ และคำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ ตามลำดับ โดยการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของคำว่า “อัน” นั้นเกี่ยวข้องกับกระบวนการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ทั้งทางวากยสัมพันธ์และอรรถสัมพันธ์ เนื่องจากเมื่อได้รับหน้าที่ไวยากรณ์ใหม่ คำว่า “อัน” จะถูกบังคับการปรากฏไปตามหน้าที่ไวยากรณ์นั้นๆ และผ่านการวิเคราะห์ใหม่จนสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำนามไป ส่วนทางด้านอรรถศาสตร์นั้นเมื่อได้รับหน้าที่ไวยากรณ์ใหม่ทำให้คำว่า “อัน” มีความหมายทั่วไปมากขึ้น โดยมีความหมายเชิงอุปลักษณะตามบทบาททางไวยากรณ์ใหม่ที่ได้รับนั้น

คำสำคัญ : การศึกษาเชิงประวัติ การกลายเป็นคำไวยากรณ์ อัน

Abstract

This paper focuses on studying the development of the grammaticalization of the word /ʔan/. Based on the framework on functional-typological linguistics and grammaticalization, by collecting data from documents published and divided into 3 periods, the study found the grammatical functions of the word /ʔan/ realized by seven roles as noun, class term, classifier, pronoun, relative clause marker, subordinate adverbial clause marker and topic marker. During the Sukhothai period, /ʔan/ is obviously

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาเชิงประวัติหน้าที่ไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “อัน” ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

² นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

³ Ph.D. Student, Linguistics Section, Faculty of Humanities, Naresuan University

⁴ ศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

⁵ Professor Dr., Linguistics Section, Faculty of Humanities, Naresuan University

realized by a noun, referring to “things”. Since the word gave a broad meaning, the word /ʔan/ was enlarged its grammatical functions realized by a class term, and followed by a topic marker, a classifier, a pronoun, a relative clause marker and a subordinate adverbial clause marker, respectively. The grammaticalization of the word /ʔan/ is clearly concerned with syntactic and semantic approaches. When being assigned any grammatical functions, the word /ʔan/ became obligatory, reanalyzed and decategorized from a noun. With regard to the semantic approach, after being assigned new grammatical functions, the word /ʔan/ had been altered more generic meanings and have a metaphorical meaning following such assigned grammatical function.

Keyword : Diachronic Study, Grammaticalization, /ʔan/

บทนำ

“อัน” เป็นคำที่มีหลายหน้าที่และหลายความหมาย จากการศึกษาคำและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “อัน” ในภาษาไทย มักปรากฏการศึกษาคำนี้ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของหมวดคำใน 2 ลักษณะคือหมวดคำลักษณนาม (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2519) ชวนพิศ อัฐรัตน์ (2522) บัวหลวง วงษ์ภักดี (2528) และสุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2531)) และหมวดคำบ่งอนุประโยคสัมพันธ (ที่ ซึ่ง อัน) (เพียรศิริ เอกนิยม (Ekniyom, 1971) ภาสิดณี ศรีหิรัญ (Sornhiran, 1978) และพรทิพย์ กิจสมบัติ (2524)) จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ามีการใช้ตัวอย่าง “มีพิหารอันใหญ่ มีพิหารอันราม” ในการศึกษาและพิจารณาว่า “อัน” เป็นคำในทั้ง 2 หมวดคำ เช่นในงานวิจัยของ ชวนพิศ อัฐรัตน์ (2518) ที่อธิบายการปรากฏของคำว่า “อัน” ในตัวอย่างนี้ว่าเป็นคำลักษณนามที่มีลักษณะการปรากฏนำคำกริยากรรมย่อยโดยเป็นส่วนหนึ่งของนามวลี และ พรทิพย์ กิจสมบัติ (2524) นำมาใช้เป็นตัวอย่างของคำบ่งอนุประโยคสัมพันธที่มีหน้าที่เป็นคำเชื่อมแทนนามเกิดนำหน้าประโยคเพื่อบอกความหมายเพิ่มเติม ซึ่งทั้ง 2 หมวดคำมีความสัมพันธ์กับนามที่นำมาข้างหน้าเหมือนกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงการตีความที่ยังมีการทับซ้อนกันอยู่ของคำว่า “อัน” ซึ่งน่าจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาษา

นอกจากนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ได้เขียนอธิบายและให้ความหมายของคำว่า “อัน” เอาไว้ว่า “อัน” เป็นคำที่มีหลายหน้าที่และหลายความหมาย ซึ่งเป็นได้ทั้งคำนามโดยหมายถึง สิ่ง ขึ้น ทะลาย หรือหมายถึงตอนหนึ่งๆ ของนาซึ่งมีคันกัน หรือกระตังนา นอกจากนี้ยังเป็นคำลักษณนามซึ่งหมายถึงเป็นคำบอกลักษณะสิ่งของที่โดยปกติมีลักษณะแบนยาว เป็นชิ้นเป็นแผ่น เป็นสรรพนามซึ่งหมายถึงใช้แทนนามหรือข้อความที่อยู่ข้างหน้า เป็นวิเศษณ์ และนำหน้านามที่เป็นประธานหรือใช้ขึ้นต้นข้อความต่าง ๆ จากการทบทวนวรรณกรรมเมื่อพิจารณาหน้าที่และความหมายของคำว่า “อัน” ในหน้าที่อื่น ๆ พบว่ายังไม่ได้มีการศึกษาให้ชัดเจนลงไปมากนัก มีเพียงพรทิพย์ กิจสมบัติ (2524) และยิ่งยศ กันจินะ (2550) ที่ศึกษาหน้าที่ของคำว่า “อัน” ควบคู่ไปกับคำว่า “ที่” และ “ซึ่ง” ในลักษณะของคำบ่งอนุประโยคสัมพันธ และพบว่า “อัน” ยังมีหน้าที่ในการทำให้เป็นหัวเรื่องอีกหน้าที่หนึ่ง จากประเด็นดังกล่าวนี้เองจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาหน้าที่ไวยากรณ์และความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ของคำว่า “อัน” ในหน้าที่ต่างๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน เพื่อชี้ให้เห็นพัฒนาการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” ซึ่งอาจช่วยให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาในอีกแง่มุมหนึ่ง ก่อให้เกิดความเข้าใจในภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น และสามารถใช้เป็นแนวทางสู่การศึกษาภาษาไทยในแง่มุมอื่นได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” ในหน้าที่ต่างๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาคำว่า “อัน” จากเอกสารที่เป็นงานเขียนประเภทร้อยแก้วเท่านั้น เนื่องจากงานเขียนประเภทร้อยกรอง เป็นงานเขียนที่มีหลักเกณฑ์ในการแต่งตามฉันทลักษณ์ ดังนั้นลักษณะภาษาที่ใช้บางครั้งอาจจำเป็นต้องมีการดัดแปลงให้เหมาะสมตามฉันทลักษณ์ที่บังคับ โดยอาจใช้ลักษณะภาษาที่ไม่ปรากฏใช้จริงในการสื่อสารก็ได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่นำงานเขียนประเภทร้อยกรองมาใช้ในการศึกษาในครั้งนี้

แหล่งข้อมูล

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเก็บข้อมูล จากเอกสารที่ตีพิมพ์แล้ว โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงสมัย ตามงานของ ปรีชา ช้างขวัญยืน (2515) และเทวี จรัสจรวงเกียรติ (2543) ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นเอาไว้ว่า การกำหนดสมัยทางภาษานั้นควรพิจารณาจากตัวภาษาเป็นเกณฑ์ ภาษาจะเปลี่ยนสมัยเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาเกิดขึ้น แต่ความเปลี่ยนแปลงทางภาษาเป็นค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป และนานๆ จะมีขึ้นครั้งหนึ่ง ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อาจเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงทางภาษาหรือไม่ก็ได้ การกำหนดสมัยของภาษาโดยถือสมัยทางประวัติศาสตร์เป็นหลัก จึงไม่ใช่วิธีการที่ถูกต้อง ดังนั้นในการศึกษานี้ ผู้วิจัยจึงแบ่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่มตามที่ปรีชา ช้างขวัญยืน ได้นำเสนอเอาไว้ คือ สมัยที่ 1 คือสมัยสุโขทัย สมัยที่ 2 คือสมัยอยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น และสมัยที่ 3 คือ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย โดยเอกสารที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์คำว่า “อัน” นั้น มีลักษณะที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับรูปแบบการบันทึกข้อมูลหรือเอกสารในแต่ละยุคสมัย เช่นในสมัยสุโขทัยจะพบหลักฐานที่เป็นศิลาจารึกและไตรภูมิพระร่วง สมัยอยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย พบเอกสารเช่น เอกสารจดหมายเหตุ พงศาวดาร พระราชหัตถเลขา นวนิยาย และเอกสารแปล โดยแต่ละสมัยใช้เอกสารจำนวน 10 เล่ม หากเอกสารใดมีไม่ถึง 100 หน้า ผู้วิจัยจะเลือกศึกษาทั้งหมด แต่หากเอกสารใดมีจำนวน 100 หน้าขึ้นไป ผู้วิจัยจะเลือกศึกษาเฉพาะ 100 หน้าแรก

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลคำว่า “อัน” โดยการบันทึกด้วยแบบบันทึกในรูปแบบตาราง ซึ่งแต่ละข้อมูลจะบันทึกแหล่งที่มาของข้อมูล ชื่อเอกสาร ปีที่พบ หน้าที่ทางไวยากรณ์ โครงสร้างการปรากฏ และความหมาย เนื่องจากการศึกษาด้านวากยสัมพันธ์อาจจำเป็นต้องมีการพิจารณาไปถึงบริบทเพื่อให้เกิดความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลหากเกิดข้อสงสัยได้

⁶ แต่งโดยพระมหารัชมหาราชที่ 1 หรือพญาลิไทย พระมหากษัตริย์องค์ที่ 4 แห่งราชวงศ์พระร่วง ในสมัยสุโขทัย โดยแต่งเมื่อประมาณ พ.ศ. 1888 อ้างตามข้อสันนิษฐานของกรมศิลปากร ในไตรภูมิิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง พระราชานิพนธ์พระมหารัชมหาราชที่ 1 พระญาลิไทย ฉบับตรวจสอบชำระใหม่ กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในการประชุมสัมมนาเรื่องไตรภูมิพระร่วง ในโอกาสฉลอง 700 ปีลายสีไทย วันที่ 17-21 ธันวาคม 2526 ณ ห้องประชุมหอสมุดแห่งชาติ

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ศึกษาหน้าที่ไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาภาษาในแนวไวยากรณ์หน้าที่แบบลักษณะภาษาของกีฟอน Givón (2001) คือศึกษาภาษาเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับไวยากรณ์ที่ผู้พูดใช้หรือสื่อสารออกมา โดยเน้น ในเรื่องความหมายไปพร้อมๆ กันกับการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางไวยากรณ์และหน้าที่ของภาษาที่ต้องมีควบคู่กันไป แนวคิดนี้เชื่อว่าหมวดหมู่ต่างๆ ไม่อาจจะแยกขาดจากกันได้ หลายหมวดหมู่ปรากฏทับซ้อนกัน ไม่ใช่แค่เพียงสองเท่านั้น สมาชิกในส่วนที่ไม่ทับซ้อนจะต่างจากหมวดหมู่อื่นๆ อย่างชัดเจน ส่วนสมาชิกในส่วนที่ทับซ้อนก็จะมีลักษณะของหมวดหมู่อื่นปนอยู่ด้วย และหมวดหมู่หนึ่งๆ อาจจะมีหมวดหมู่ย่อยฝังอยู่ด้วยก็ได้ นอกจากนี้ยังใช้แนวคิดเรื่องคำนาม คำบ่งกลุ่มนาม และคำลักษณนาม ของอัญชลี สิงห์น้อย (2551)

ศึกษากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์โดยอาศัยการสังเคราะห์แนวคิดของ ไฮน์และเรย์ (Heine and Reh, 1984) เลห์มันน์ (Lehmann, 2002) และ ฮอปเปอร์และเทราก็อตต์ (Hopper and Traugott, 2003) ซึ่งได้แสดงความเห็น ในทำนองเดียวกันโดยชี้ให้เห็นว่าคำที่กลายเป็นคำไวยากรณ์จะเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ทั้งในด้านวากยสัมพันธ์ และด้านอรรถศาสตร์ และสังเคราะห์เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ได้ดังต่อไปนี้

กระบวนการด้านวากยสัมพันธ์

คำที่กลายเป็นคำไวยากรณ์จะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านวากยสัมพันธ์ได้ 3 ประการคือ

1) **คำไวยากรณ์ถูกบังคับการปรากฏ (obligatorification)** หมายถึง คำซึ่งเดิมเป็นคำเนื้อความสามารถปรากฏได้หลายบริบทโดยไม่มีเงื่อนไข เมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์จะถูกบังคับให้ปรากฏได้บางบริบทเท่านั้น เช่น คำช่วยกริยาจะต้องปรากฏร่วมกับคำกริยา หรือคำบุพบทจะต้องปรากฏร่วมกับนามวลีไม่สามารถปรากฏลำพังได้หรือไม่สามารถปรากฏในบริบทที่คำเนื้อความปรากฏได้

2) **คำไวยากรณ์จะผ่านการวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis)** ซึ่งการวิเคราะห์ใหม่เป็นการจัดฐานะของหน่วยสร้าง คือจากเดิมคำเนื้อความมีฐานะเป็นหน่วยสร้างในระดับประโยคเมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์จะลดฐานะลงเป็นเพียงหน่วยสร้างในระดับอนุพากย์ ระดับวลี หรือระดับคำเท่านั้น เช่น เมื่อคำกริยากลายเป็นคำช่วยกริยาก็จะมีฐานะของคำใหม่จากเดิมที่เป็นหน่วยสร้างระดับประโยคกลายเป็นหน่วยสร้างระดับวลีแทน

3) **คำไวยากรณ์จะสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม (decatagorization)** หมายถึง คำที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์จะสูญเสียลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของหมวดคำเดิมที่เคยมี เช่น คำว่า while ในภาษาอังกฤษสมัยเก่าจัดเป็นคำนาม หมายถึง ความยาวของเวลา ต่อมาในภาษาอังกฤษสมัยปัจจุบันได้กลายเป็นคำเชื่อมมีความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางด้านเวลา และได้สูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำนามไป คือไม่สามารถมีคำนำหน้านามหรือ คำบอกปริมาณมานำหน้าได้ ไม่สามารถนำคำคุณศัพท์หรือคำชี้เฉพาะมาขยายได้ เป็นประธานหรือเป็นกรรมของกริยาไม่ได้ ปรากฏได้เฉพาะหน้าอนุพากย์เท่านั้น และไม่สามารถมีรูปแทนได้

กระบวนการด้านอรรถศาสตร์

คำที่กลายเป็นคำไวยากรณ์จะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านอรรถศาสตร์ได้ 2 ลักษณะคือ

1) **คำไวยากรณ์จะมีความหมายทั่วไป (generalization)** คือ กระบวนการที่ทำให้คำเปลี่ยนแปลง

ความหมายไปในลักษณะที่กว้างขึ้น เช่น คำว่า go มีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ ต่อมาเปลี่ยนแปลงความหมายไปเป็นการแสดงความตั้งใจซึ่งเป็นนามธรรมและกลายเป็นคำแสดงอนาคตกาลในที่สุด คำว่า go จึงปรากฏได้ในบริบททางความหมายที่กว้างกว่าเดิม ไม่จำเป็นต้องมีความหมายแสดงพื้นที่เท่านั้น

2) **คำไวยากรณ์จะมีความหมายเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension)** ในกระบวนการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ อุปลักษณ์มีส่วนสำคัญที่ทำให้คำเนื้อความซึ่งมีความหมายเป็นรูปธรรมกลายมาเป็นคำที่บอกความหมายทางไวยากรณ์ซึ่งมีความหมายเป็นนามธรรม เช่น คำนาม หลัง หน้า ข้าง จากเดิมที่เป็นคำเนื้อความหมายถึงอวัยวะของร่างกายซึ่งมีความหมายรูปธรรม เมื่อกลายเป็นคำบุพบทจะมีความหมายเชิงอุปลักษณ์เป็นความหมายแสดงความสัมพันธ์ด้านพื้นที่ซึ่งมีความหมายนามธรรม

ผลการวิจัย

คำว่า “อัน” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า คำว่า “อัน” มีหน้าที่ไวยากรณ์ทั้งสิ้น 7 หน้าที่คือ คำนาม คำบ่งกลุ่มนาม คำแสดงหัวเรื่อง คำลักษณะนาม คำสรรพนาม คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ และคำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ โดยในสมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น พบว่า คำว่า “อัน” ปรากฏในหน้าที่ไวยากรณ์ได้ครบทั้ง 7 หน้าที่ แต่ในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลายพบว่าปรากฏเพียง 6 หน้าที่และไม่ปรากฏในหน้าที่คำบ่งกลุ่มนาม ซึ่งจากหน้าที่ทางไวยากรณ์ดังกล่าวสามารถแสดงขั้นตอนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” ได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน”

เส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของหมวดคำหลัก “อัน” ซึ่งเป็นคำนามไปสู่ “อัน” ที่เป็นคำไวยากรณ์คือ คำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์นั้นสามารถแสดงเส้นทาง (pathway) ได้ดังนี้

“อัน” → “อัน” → “อัน” → “อัน” → “อัน” → “อัน” → “อัน”

คำนาม คำบ่งกลุ่มนาม คำแสดงหัวเรื่อง คำลักษณะนาม คำสรรพนาม คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ คำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์

จากเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ดังกล่าวข้างต้นสามารถอธิบายตามลำดับดังนี้

1.1. คำนาม

ในช่วงสมัยสุโขทัยคำว่า “อัน” แสดงบทบาทของการเป็นคำนามอย่างชัดเจน กล่าวคือสามารถปรากฏในทุกบทบาทเชิงไวยากรณ์ที่คำนามทั่วไปสามารถปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งประธาน กรรมตรง กรรมอ้อม และนามภาคแสดง เช่น

ประธาน

- (1) ตีรัจฉานกลางจำพวกเป็นนอกเนื้อกลางจำพวกเป็นในเนื้อตีรัจฉานเองโสด ลางจำพวกเป็นที่ร้ายแลมันหากเลี้ยงตนเอง มิเมื่ออันร้ายสิ้นเขาหาจะกินบมิได้เขาก็ตายในที่ ร้ายนั้นฯ

(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 45)

กรรมตรง

- (2) เมื่อออกจากท้องแม่ก็ดีในกาลทั้ง ๓ นั้น ย่อมหลงบมิได้ค่านิ่งรู้อันใดสักสิ่ง

(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 76)

กรรมอ้อม

- (3) ได้ฝูงใส่..นในปลา ยาในข้าวให้กิน และจักให้ถึงที่ลุ่มที่ตายตั้งอันก็ดี บ่หอน
ฆ่าหอนดีสักคาบ ย่อมโปรดฝูงโทระแก่ตนตั้งอัน หลายท่าแก่กม ชื่อจักน้บก็
แลมิถ้วน เขียมอดเนื้ออดใจแก่อันเพิงเคียดแลบอาจเคียดตั้งอัน
(จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 30-31)

นามภาคแสดง

- (4) อันว่าผ้านั้นมีพรรณเป็นอันงามประดุจเกิดมาแต่ต้นกล้วยพฤษ
(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 158)

ในช่วงสมัยนี้คำว่า “อัน” ยังพบลักษณะการปรากฏในรูปแบบของคำซ้อนต้นแบบซึ่งเกิดจาก
การนำคำมูลอิสระที่มีความหมายเหมือนกันมาควบซ้อนกัน ดังตัวอย่าง

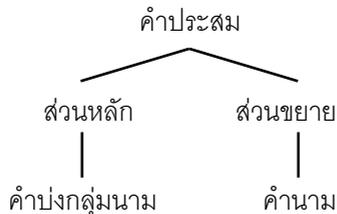
- (5) แลปรตจำพวก ๑ มีตัวดั่งมหาพรหมแลงามดั่งทอง แลปากนั้นดั่งหม แลดอกยาก
หนักหนาหาอันจะกินมิได้สักสิ่งอัน
(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 50)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคำว่า “อัน” เป็นคำนาม และมีความหมาย หมายถึง “สิ่ง”
เพราะปรากฏในโครงสร้างนามประสมประเภทคำซ้อนต้นแบบที่มีการนำคำที่มีความหมายเหมือนกันมาควบ
ซ้อนกัน โดยคำว่า “สิ่ง” นี้เป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้าง ดังในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน
(2556) ได้ระบุความหมายของคำนี้เอาไว้ว่าหมายถึง “ของต่างๆ โดยไม่จำกัดว่ามีชีวิตหรือไม่มีชีวิต, อย่าง,
อัน” ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของคำว่า “อัน” ที่ปรากฏเป็นคำนามในช่วงสมัยสุโขทัย จากข้อมูลที่ได้มี
การศึกษาจึงค่อนข้างเป็นที่แน่ชัดว่าคำว่า “อัน” นี้มีบทบาทการเป็นคำหลักประเภทคำนามมาก่อน อีกทั้ง
คำว่า “อัน” ในหน้าที่คำนามในสองช่วงสมัยหลัง ก็พบว่ายังคงปรากฏร่องรอยของการเป็นคำนามให้เห็นอยู่
เช่นกัน เพียงแต่มีรูปแบบของการปรากฏในบทบาทเชิงไวยากรณ์ที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ในช่วงสมัยอยุธยา
ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น คำว่า “อัน” ปรากฏเป็นคำนามได้ในทุกบทบาทเชิงไวยากรณ์เช่นเดียวกับ
สมัยสุโขทัย แต่พบการปรากฏในบทบาทนามภาคแสดงมากที่สุด โดยปรากฏร่วมกับนามวิเศษณ์ได้อย่าง
หลากหลาย และพบรูปแบบการปรากฏในโครงสร้างนามภาคแสดงทำหน้าที่เป็นกริยวิเศษณ์ของประโยค
ซึ่งต่างจากช่วงสมัยสุโขทัย แต่ยังคงแสดงความหมายที่ไม่อ้างถึงนามวลีใดๆ ในบริบทและมีความหมาย
หมายถึง “สิ่ง” เช่นเดียวกันกับในสมัยสุโขทัย ส่วนในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลายพบว่า ปรากฏเฉพาะ
ในบทบาทกรรมตรง กรรมอ้อม และนามภาคแสดงเท่านั้น และปรากฏลดลงอย่างชัดเจน โดยในช่วงสมัย
นี้จะพบในลักษณะของคำประสมแบบแสดงไวยากรณ์ประโยคมากที่สุด และยังคงบ่งความหมายแสดงการ
ไม่อ้างถึงนามวลีใดๆ มีความหมายหมายถึง “สิ่ง” เช่นเดิม

1.2. คำบ่งกลุ่มนาม

ในช่วงสมัยสุโขทัย และช่วงสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น พบลักษณะการปรากฏ
ของคำว่า “อัน” ในลักษณะของคำประสมในอีกลักษณะหนึ่งนั่นคือ คำว่า “อัน” ปรากฏเป็นหน่วยหลักของ
โครงสร้างนามประสม ทำหน้าที่บ่งกลุ่มนามที่แสดงสรรพสิ่งต่างๆ ทั้งคน สัตว์ และสิ่งของ ของนามวลีที่ตาม
มาข้างหลัง หรือที่เรียกว่าคำบ่ง กลุ่มนาม

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2558) ได้อธิบายถึงคำบ่งกลุ่มนามว่า คำบ่งกลุ่มนามพบได้ทั่วไปในภาษาตระกูลไตเป็นกลุ่มคำนามที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณะนาม จึงมีลักษณะร่วมของทั้งคำนามซึ่งเป็นคำศัพท์และคำลักษณะนามซึ่งเป็นคำหน้าที่ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของคำบ่งกลุ่มนามจะปรากฏในโครงสร้างคำนามประสม โดยปรากฏเป็นส่วนหลักในคำนามประสม ประเภท คำนาม- คำนาม ดังนี้

เช่นในตัวอย่าง

สมัยสุโขทัย

- (6) หลอดสดับธรรมทุกวัน ถ้วนร้อยวันแล้วกระยาทานคานานั้น ทองหมื่นหนึ่ง เงินหมื่นหนึ่ง เบี้ยสิบล้าน หมากสิบล้าน ผ้าจีวรสีร้อย บาตรสีร้อย พูก...เครื่องกระยาบูชาทั้งหลายจกนับกก็แลมีถ้วน แต่อันผู้ลูกบ้าน ลูก...มาช้อย จกนบัแลมิได้ แต่อันเครื่องกระทำบูชามหาสังฆราช จกนบัก็แลมีถ้วน

(จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย ด้านที่ 3, บรรทัดที่ 19-20)

สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น

- (7) สมเด็จพระกระษัตริย์ลีลาจากอันสันตสิมาในวันศุกร์ เดือน 6 แรมค่ำ 1 ก็แล้วนาฬิกา 3 บาท เสด็จไปยังพระนครจันทบุรีคือกรุงนาคะหุดมมหานครปฐมจรรรมสมันตา

(ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยาภาคที่ 1, 2510, หน้าที่ 3)

จากตัวอย่างคำว่า “อัน” ปรากฏในโครงสร้างนามประสมประเภทคำนาม- คำนาม โดยปรากฏเป็นหน่วยหลักทำหน้าที่ในการบ่งกลุ่มของคำนามที่ตามมาข้างหลัง ซึ่งคำว่า “อัน” นี้สามารถปรากฏนำหน้านามวลีทั้งที่เป็นมนุษย์และสิ่งของ เพื่อบ่งกลุ่มของนามวลีนั้น โดยคำว่า “อัน” ยังคงความหมายเดิมนั้นคือหมายถึงของต่าง ๆ โดยไม่จำกัดว่ามีชีวิตหรือไม่มีชีวิต เพียงแต่เพิ่มการแสดงความเป็นกลุ่มของนามวลีที่ตามมาข้างหลังนั้นๆ นั่นเอง ลักษณะดังกล่าวนี้จากเอกสารที่ใช้ในการศึกษาพบการปรากฏในช่วงสมัยสุโขทัย และช่วงสมัยอยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้นเพียง 3 ครั้งเท่านั้น แต่เมื่อตรวจสอบกับคลังข้อมูลภาษาไทย (<http://www.arts.chula.ac.th/~ling/ThaiConc/>) พบว่าในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ มีการใช้คำว่า “อัน” ในลักษณะของคำบ่งกลุ่มนามปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น

- (8) เรียนศิลปศาสตร์ภาษาอังกฤษ น่าจะให้เป็นที่พื้นฐานไปเลย ไม่ใช่ไม่น่าจะมาเป็นวิชาเลือกละก็อย่างอันแอฟริเคชั่นด้วย ซึ่งถาม ถามว่าช่วยมั๊ย ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนที่จะเรียนต่อไปไหม ช่วย เพราะว่าเรียนมาแล้ว

(<http://www.arts.chula.ac.th/~ling/cgi-bin/ThaiConc/tconcord>)

- (9) เดือน 4 บุญ มีบุญพระเวชบอ ก็มีบุญพระเวชทอนั้นแล้ว บุญพระเวชก็ไปแต่งเครื่อง อันเครื่องพันหมาก เครื่องพันพุกพัน เหมืองก็พันแต่งอยู่ว่าสัน 2-3 มือ
(<http://www.arts.chula.ac.th/~ling/cgibin/ThaiConc/tconcord>)

จากตัวอย่างทั้งสองข้างต้นจะเห็นได้ว่าในภาษาไทยถิ่นเหนือ และถิ่นอีสาน ในตัวอย่างที่ 8 และ 9 ตามลำดับ มีลักษณะการปรากฏของคำว่า “อัน” ในโครงสร้างของนามประสมแบบค่านาม- ค่านาม โดยคำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักแสดงการบ่งกลุ่มนามวลีที่ตามมาข้างหลังเหมือนดังที่ปรากฏพบในช่วงสมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2558) ได้อธิบายว่าเป็นลักษณะของคำบ่งกลุ่มนาม พบได้ทั่วไปในภาษาตระกูลไต โดยเป็นกลุ่มค่านามที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณะนาม จึงมีลักษณะร่วมของทั้งค่านามซึ่งเป็นคำศัพท์และคำลักษณะนามซึ่งเป็นคำหน้าที่ จากลักษณะดังกล่าวนี้เองจึงแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า คำว่า “อัน” ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นคำไวยากรณ์ทำหน้าที่เป็นคำบ่งกลุ่มนาม

1.3. คำแสดงหัวเรื่อง

เมื่อคำว่า “อัน” ในหน้าที่ค่านามเดินทางไปสู่การเป็นคำบ่งกลุ่มนามลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของคำบ่งกลุ่มนามจะถูกพิจารณาเป็นหน่วยสร้างในระดับคำ โดยปรากฏเป็นส่วนหลักในโครงสร้างค่านามประสมประเภท ค่านาม- ค่านาม เพื่อแสดงความเป็นกลุ่มของนามวลีที่ตามมาข้างหลังนั้นๆ จากลักษณะดังกล่าวนี้เมื่อเปรียบเทียบกับคำว่า “อัน” ในหน้าที่คำแสดงหัวเรื่องโครงสร้างการปรากฏของคำว่า “อัน” ในหน้าที่นี้จะปรากฏเป็นส่วนนำหน้า หัวเรื่องเด่นมีโครงสร้างในลักษณะดังนี้

“อัน” (ค่านาม) + หัวเรื่อง (นามวลี) + (“นั้น”)

จะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นเหมือนส่วนหลักเกิดนำหน้าเพื่อบ่งน่านามวลีที่ตามมาข้างหลัง ก็ฟอน (Givón, 2001) ได้กล่าวเกี่ยวกับการเป็นหัวเรื่องไว้ว่า การเป็นหัวเรื่อง (topicality) หมายถึงการที่สิ่งที่อ้างถึงได้ปรากฏเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในประโยค ซึ่งมักจะสอดคล้องกับหัวเรื่องของสัมพันธสารสิ่งที่ เป็นหัวเรื่องจึงมักเป็นนามวลีซึ่งถ้าเหตุการณ์หรือสภาพการณ์ถูกทำให้เป็นหัวเรื่องก็มักจะถูกแปลงเป็นนามก่อนเสมอ จากคำกล่าวนี้สามารถสรุปได้ว่า คำว่า “อัน” ในหน้าที่ของคำแสดงหัวเรื่องจะมีลักษณะโครงสร้างคือเกิดนำหน้าหัวเรื่องซึ่งเป็นนามวลีเสมอเพื่อบ่งบอกความเป็นหัวเรื่องของนามวลีนั้นๆ เช่น

สมัยสุโขทัย

- (10) อันว่าท้าวพระญาทั้งหลายอันอยู่ในแผ่นดินบุพพิเทหะนั้นต่างองค์ต่างแต่งเครื่องบรรณาการทั้งหลายมีอาทิคือเทียรแลธูปวาตสุคนธชาติอันดีอันตระการอุดมและประณีตแล้ว ก็ชวนกันมาไหว้นบคำรพยำแยงแต่สมเด็จพระเจ้ามหาจักรพรรดิราชเจ้านั้นแล้วก็มาเฝ้ามาถวายบังคม แล้วก็ถวายตัวเป็นข้าพระญามหาจักรพรรดิราชนั้นทุกคนแลฯ

(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 108)

สมัยสุโขทัย

- (13) แต่ชั้นนี้ลงมาเรียกว่ากามภูมิ แลว่าน้ำก็เร่งแห่งลงเนื่องๆ ลม ๔ อัน เร่งพัดกว่าก่อนชั้นเป็นแผ่นดินทองเกิดเป็นปราสาทแก้วทั่วทุกแห่ง
(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 302)
- (14) อนึ่งชื่อรูปมาปฏิสนธิแต่ผู้พรหม ๖ อันนี้ ย่อมเอาปฏิสนธิ ๖ อันนี้แลฯ
(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 3)
- (15) อันว่านิมิต ๕ อันนั้นชั้นนี้ อนึ่งคือว่าเห็นดอกไม้อันมีในวิมานตนนั้นเหี่ยวแลบมิหอม
(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 234)

สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น

- (16) นายชนอนจับได้ใช้ให้เอาผู้^๑นั้นใส่ชื่อไว้ แลให้ไหมเอาจังกอบอันหนึ่ง เปนสี่
(กฎหมายตราสามดวง, 2550, หน้า 54)
- (17) สามประเทศนั้นคือ อิงลันดาแห่งหนึ่ง อีระลันดาแห่งหนึ่ง สกกลันดาแห่งหนึ่ง อิงลันดากับสกกลันดาอยู่ในเกาะอันเดียวกัน
(บางกอกรีคอร์เดอร์, 2536, หน้า 26)

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย

- (18) หัวของดิงประกอบด้วยช่องใส่สาย 3 ช่อง และลูกบิด 3 อัน
(วารสารภาษาและวัฒนธรรมปีที่ 28, ฉบับที่ 1, หน้า 52)
- (19) มุสโสลินีเขียนตีเตียนศาสนาว่าเป็นเรื่องโง่ๆ และความเลื่อมใสในศาสนาเป็นโรคอันหนึ่ง
(มุสโสลินี, 2475, หน้า 92)

จากตัวอย่างดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่า คำว่า “อัน” ได้ขยายบทบาทการปรากฏคือปรากฏในหน้าที่ของคำลักษณนามซึ่งสามารถปรากฏร่วมกับนามวลีได้อย่างหลากหลายทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตอีกหนึ่งหน้าที่

1.5. คำสรรพนาม

Singnoi (2008) ได้กล่าวอธิบายถึงคุณลักษณะประการหนึ่งของคำลักษณนามว่า คำลักษณนามสามารถแสดงหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์โดยทำหน้าที่เป็นสรรพนามอ้างถึงคำนามที่กล่าวไปแล้วได้ เมื่อพิจารณาการปรากฏของ คำว่า “อัน” ในหน้าที่ของคำลักษณนามที่สามารถปรากฏร่วมกับนามวลีได้อย่างหลากหลาย คำว่า “อัน” จึงน่าจะถูกนำมาใช้เพื่อเป็นสรรพนามในการอ้างถึงนามวลีที่กล่าวถึงไปแล้วได้เช่นกัน อธิบายได้ว่าคำว่า “อัน” ในหน้าที่ของคำลักษณนามได้เกิดการขยายบทบาททางไวยากรณ์โดยทำหน้าที่เป็นคำสรรพนามในอีกบทบาทหนึ่งทำให้เมื่อต้องการขยายความนามวลีที่นำมาข้างหน้าจึงมีการเลือกใช้ “อัน” เป็นคำสรรพนามเพื่อเชื่อมโยงขยายความเนื้อความที่ตามมาข้างหลัง ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้พบการใช้คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นคำสรรพนามในทุกช่วงสมัย เช่น

สมัยสุโขทัย

- (20) อันว่าภูมิทั้ง ๔ นี้ อันหนึ่งชื่อว่านรกภูมิ อันหนึ่งชื่อว่าไตรจกานภูมิ อันหนึ่งชื่อว่าเปรตภูมิ อันหนึ่งชื่อว่าสุรกายภูมิ แลผสมภูมิทั้ง ๔ อันเข้าด้วยกันเรียกชื่อว่า จตุรบายภูมิก็ว่า

(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 69)

สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น

- (21) ราคาหนังสือบางกอกกรีคอคเคอครบปีหนึ่งเป็นห้าบาท, ครึ่งปีเป็นสาม บาท, ผู้ที่ลงไว้ว่าจะเอาทุกเดือนนั้น, ถ้าจะเอามาอันหนึ่งสองอัน ก็อันละสลึงเพียง ถ้าไม่ได้ลงชื่อไว้ก็เป็นอันละ สองสลึง

(บางกอกกรีคอคเคอ, 2536, หน้า 70)

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย

- (22) คำว่า tu2 moul ทั้งสองส่วนมีความหมายใกล้กันอันหนึ่งคือคำลักษณะนามของสัตว์อีกอันหนึ่งเป็นคำนามที่เป็นสัตว์

(วารสารภาษาและวัฒนธรรม ปีที่ 27, ฉบับที่ 2, หน้า 113)

จากตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นคำสรรพนามเกิดตามหลังนามวลีที่อ้างถึงเสมอ และสามารถปรากฏแทนนามวลีได้อย่างหลากหลายตามคุณสมบัติของคำว่า “อัน” ที่สามารถปรากฏร่วมกับนามวลีได้อย่างหลากหลายนั่นเอง

1.6. คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์

คำว่า “อัน” ในหน้าที่ของคำสรรพนามมีคุณสมบัติประการหนึ่งคือ สามารถเกิดแทนที่นามวลีได้อย่างหลากหลาย คุณสมบัติดังกล่าวนี้เองทำให้เมื่อต้องการขยายความนามวลีใดๆ ก็ตาม คำว่า “อัน” มักจะถูกนำมาใช้ในการเชื่อมโยงเนื้อความเหล่านั้น จากคุณสมบัตินี้เองทำให้คำว่า “อัน” ได้หน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่งคือหน้าที่คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์โดยจะปรากฏในลักษณะของสรรพนามสัมพัทธ์ (relative pronoun) ซึ่งในอนุประโยคสัมพัทธ์จะมีโครงสร้างหนึ่งที่ขาดหน่วยนามร่วมไป คำว่า “อัน” จะเป็นเสมือนสรรพนามเพื่อบ่งขอบการเริ่มของอนุประโยคสัมพัทธ์และทำหน้าที่ในการบ่งการที่สืบค้นได้ในอนุประโยคสัมพัทธ์ เป็นเสมือนตัวเชื่อมระหว่างคำนามหลักและอนุประโยคสัมพัทธ์ ส่วนที่ขาดไปเป็นส่วนที่อ้างถึงร่วมกับนามวลีหลักและมีความหมายหมายถึงนามวลีหลักที่ถูกขยายนั่นเอง ดังนั้นเมื่อต้องการขยายความนามวลีที่นำมาข้างหน้าจึงมีการเลือกใช้ “อัน” เพื่อเชื่อมโยงขยายความ ทำให้คำว่า “อัน” ได้หน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์เพิ่มขึ้น เช่น

สมัยสุโขทัย

- (23) แต่นั้นเมื่อหน้าได้พันปีโสด ผูกภิกษุสงฆ์อันจำศีลคงสิกขาบทสี่อันยังมีสิกขาบทอันหนักหนาหามิได้เลย

(จารึกนครชุม ด้านที่ 2, บรรทัดที่ 40)

- (24) ลูกหลานเหลนอันเป็นพงศาได้เป็นท้าวเป็นพระยาภายลุนปนหลัง

(จารึกวัดเขากบ ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 16-17)

จากตัวอย่างคำว่า “อัน” บ่งการกว่า “ผูกภิกษุสงฆ์” และ “ลูกหลานเหลน” เป็นประธานของอนุประโยคสัมพัทธ์ “จำศีลคงสิกขาบทสี่” และ “เป็นพงศา” ที่ตามมาข้างหลัง

สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น

(25) อนึ่งอันว่าเทพทัศนบัญญัตินี้มีอุประมาดุจบิดามารดาอันห้ามปรามบุตรว่า
อย่าให้กระทำกรรมอันทารุณทุจริต

(พระราชปฐจาในรัชกาลที่ 3, 2465, หน้าที 31)

จากตัวอย่างคำว่า “อัน” บ่งการกรว่า “บิดามารดา” เป็นประธานของอนุประโยคสัมพันธ์ “ห้ามปรามบุตรว่าอย่าให้กระทำกรรมอันทารุณทุจริต” ที่ตามมาข้างหลัง

(26) แลโลกนักรักใจใหญ่ใฝ่สูงให้เกินศักดิ์ มักโคจรกระทำตนให้ล้นเหลือบันดาศักดิ์
อันท่านให้ไว้แก่ตน

(กฎหมายตราสามดวง, 2550, หน้าที 5)

จากตัวอย่างคำว่า “อัน” บ่งการกรว่า “บันดาศักดิ์” เป็นกรรมตรงของอนุประโยคสัมพันธ์ “ท่านให้ไว้แก่ตน” ที่ตามมาข้างหลัง

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย

(27) อาณาจักรอันใหญ่หลวงอยู่ในมือของชาวโรมัน

(มุสโสลินี, 2475, หน้าที 1)

จากตัวอย่างคำว่า “อัน” บ่งการกรว่า “อาณาจักร” เป็นประธานของอนุประโยคสัมพันธ์ “ใหญ่หลวง” ที่ตามมาข้างหลัง

(28) การที่คูกรณีฝ่ายหนึ่งจงใจนิ่งเสียไม่แจ้งข้อความจริงหรือคุณสมบัติอันคูกรณีอีก
ฝ่ายหนึ่งมิได้รู้ การนั้นจะเป็นกลฉ้อฉล

(กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2535, 2535, หน้าที 30)

จากตัวอย่างคำว่า “อัน” บ่งการกรว่า “ข้อความจริงหรือคุณสมบัติ” เป็นกรรมตรงของอนุประโยคสัมพันธ์ “คูกรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้” ที่ตามมาข้างหลัง

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” ได้ขยายบทบาทหน้าที่เป็นคำบงอนุประโยคสัมพันธ์ โดยเป็นสรรพนามสัมพันธ์บงขอการเริ่มของอนุประโยคสัมพันธ์เพื่อขยายความนามวลีที่นำมาข้างหน้าโดยมีความหมายหมายถึงนามวลีหลักที่ถูกอ้างถึงนั้นๆ

1.7. คำบงอนุประโยคแฝงวิเศษณ์

เมื่อคำว่า “อัน” ได้หน้าทีคำบงอนุประโยคสัมพันธ์เพื่อใช้ในการขยายความหมายของนามวลีที่นำมาข้างหน้าเป็นเสมือนตัวเชื่อมระหว่างค่านามหลักกับอนุประโยค จึงทำให้คำว่า “อัน” นำจะถูกนำไปใช้ในการเชื่อมโยงอนุพากย์ในอีกลักษณะหนึ่งนั่นก็คืออนุประโยคแฝงวิเศษณ์ (subordinate adverbial clauses) ซึ่งเมื่อคำว่า “อัน” เกิดนำหน้า อนุประโยคแฝงวิเศษณ์ทำให้ได้รับหน้าทีเป็นคำบงอนุประโยคแฝงวิเศษณ์เพิ่มเติมขึ้นมา โดยคำว่า “อัน” จะทำหน้าที่ในการบงนำอนุประโยคแฝงวิเศษณ์เหล่านั้น เพื่อเป็นวิเศษณ์ขยายความเนื้อความที่นำมาข้างหน้าหรือตามมาข้างหลังเป็นหน้าทีเชิงอรรถศาสตร์ซึ่งเป็นหน้าทีเฉพาะที่ไม่ใช่หน้าทีในบริบทสัมพันธ์สาร และคำว่า “อัน” ในทุกช่วงสมัยก็ปรากฏหน้าทีไวยากรณในลักษณะดังกล่าวข้างต้น เช่น

สมัยสุโขทัย

- (29) ผู้หนึ่งชวนตนไปลักท่านก็ดี ไปลักด้วยกันแล้วก็ดี แล้วว่าผู้หนึ่งลักเลียมสิ่งสินท่าน
อันนานพันในประมาณสิบปี

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้านที่ 2, บรรทัดที่ 29)

จากตัวอย่างคำว่า “อัน” บ่งนำอนุประโยคแฝงวิเศษณ์เพื่อทำหน้าที่เป็นวิเศษณ์บอกเวลาในการขยายความ กริยาวลี “ลักเลียมสิ่งสินท่าน” โดยให้ความหมายว่า “เมื่อเวลานานพันในประมาณสิบปี”

- (30) สุกินบังอันท่านบมิห้ามสูทั้งเห็นพระปรณูปติเพื่อโดยผู้ทำเปลี่ยนปลอม

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้านที่ 2, บรรทัดที่ 43)

จากตัวอย่าง “สุกินบัง” เป็นประโยคหลัก มีอนุประโยคแฝงวิเศษณ์คือ “อันท่านบมิห้ามสู” เป็นวิเศษณ์แสดงความขัดแย้ง หมายถึง “สุกินบัง (สิ่งที่ปกปิด) แต่ท่านบมิห้ามสู”

- (31) อันว่าข้าห้ามพระองค์เจ้าใส่ข้ากั้วเหยี่ยวพระองค์จะมีอันเป็น

(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้าที่ 176)

จากตัวอย่าง “อันว่าข้าห้ามพระองค์เจ้าใส่” เป็นอนุประโยควิเศษณ์แฝงแสดงเงื่อนไข ในขณะทีประโยคหลักคือ “ข้ากั้วเหยี่ยวพระองค์จะมีอันเป็น” แสดงการไขเงื่อนไข

สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น

- (32) เราล้อมเมืองไว้นี้ก็รอบทั้งสี่ด้าน เมืองก็จวนจะเสียอยู่แล้วอันพวกโจรก็เป็นชาย
ชาติทหารอุปมาเหมือนสุนัขจวนตรอกไหนจะนิ่งให้ทหารเราจับโดยง่าย

(สามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) เล่ม 1, 2536, หน้าที่ 17)

จากตัวอย่างคำว่า “พวกโจรก็เป็นชายชาติทหารอุปมาเหมือนสุนัขจวนตรอก” เป็นอนุประโยคแฝงวิเศษณ์แสดงสาเหตุของการกระทำในประโยคหลัก คือ “ไหนจะนิ่งให้ทหารเราจับโดยง่าย” เป็นประโยคหลักซึ่งเป็นผล

- (33) อันว่าสัตว์ทั้งหลายหมู่ใดอันยินดีในผัสสาหารอันว่าสัตว์ทั้งหลายหมู่นั้นมิได้พ้น
จากสังสารทุกข์เหตุว่าผัสโสเน้นเปนปัจฉัยแก่เวทนา

(ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยาภาคที่ 1, 2510, หน้าที่ 43)

จากตัวอย่าง อนุประโยคหลัก “สัตว์ทั้งหลายหมู่ใดอันยินดีในผัสสาหาร” เป็นเงื่อนไข และอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ “สัตว์ทั้งหลายหมู่นั้นมิได้พ้นจากสังสารทุกข์เหตุว่าผัสโสเน้นเปนปัจฉัยแก่เวทนา” แสดงการไขเงื่อนไข

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย

- (34) เมื่อการงานทำดีก็จะมีผลออกมาอันจะเปนประโยชน์แก่ตนทางตรงและเปน
ประโยชน์แก่ชาติทางอ้อม

(ปลูกใจเสือป่า, 2457, หน้าที่ 37)

จากตัวอย่าง “การงานทำดีก็จะมีผลออกมา” เป็นประโยคหลักซึ่งเป็นสาเหตุ และ “จะเป็นประโยชน์แก่ตนทางตรงและเปนประโยชน์แก่ชาติทางอ้อม” เป็นอนุประโยคแฝงวิเศษณ์แสดงผลที่เกิดจากการกระทำในประโยคหลัก

(35) เมื่อช้อยได้แผลงฤทธิ์เสียจนคุณสหายเปี้ยกปอนไปทั้งตัวแล้วช้อยก็เริ่มหัวเราะ
อันเป็นเหตุให้คุณสหายหมดความอดทน ต้องใช้อำนาจบาตรใหญ่ตีช้อยเสีย
หลายที

(สีแผ่นดิน, 2544, หน้าที 73)

จากตัวอย่าง“ช้อยได้แผลงฤทธิ์เสียจนคุณสหายเปี้ยกปอนไปทั้งตัวแล้วช้อยก็เริ่มหัวเราะ” เป็น
ประโยคหลักซึ่งเป็นสาเหตุ และ“เป็นเหตุให้คุณสหายหมดความอดทน ต้องใช้อำนาจบาตรใหญ่ตีช้อยเสีย
หลายที”เป็นอนุประโยคแฝงวิเศษณ์แสดงผลที่เกิดจากการกระทำในประโยคหลัก

จากตัวอย่างทั้งหมดจะเห็นได้ว่า คำว่า “อัน” ในหน้าที่คำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ทำหน้าที่เป็น
เหมือนตัวบ่งนำอนุประโยควิเศษณ์เพื่อทำหน้าที่เป็นวิเศษณ์ขยายความเนื้อความที่นำมาข้างหน้าหรือตาม
มาข้างหลัง ซึ่งมีลักษณะในการขยายความเนื้อความเช่นเดียวกันกับคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ จึงอาจกล่าว
ได้ว่าคำว่า “อัน” ได้ขยายบทบาทการปรากฏเพิ่มขึ้น

2. กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์

จากข้อมูลเบื้องต้นสามารถอธิบายกระบวนการในการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน”
จากคำนาม ไปสู่คำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ได้ดังนี้

2.1. กระบวนการทางวากยสัมพันธ์

กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” จากคำนามไปสู่คำบ่งอนุประโยคแฝง
วิเศษณ์นั้น พบว่ามีกระบวนการทางวากยสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1.1. คำไวยากรณ์ถูกบังคับการปรากฏ (obligatorification)

คำไวยากรณ์ถูกบังคับการปรากฏ หมายถึง คำซึ่งเดิมเป็นคำเนื้อความสามารถปรากฏ
ได้หลายบริบทโดยไม่มีเงื่อนไข เมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์จะถูกบังคับให้ปรากฏได้บางบริบทเท่านั้น ลักษณะ
ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นกับคำว่า “อัน” เช่นกัน กล่าวคือคำว่า “อัน” เมื่อทำหน้าที่เป็นคำนาม สามารถปรากฏใน
บทบาททางไวยากรณ์ได้อย่างหลากหลายทั้งตำแหน่งประธาน กรรมตรง กรรมอ้อม และนามภาคแสดง
แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นคำบ่งกลุ่มนามคำว่า “อัน” ถูกบังคับการปรากฏโดยปรากฏได้เฉพาะใน
โครงสร้างของนามประสม และต้องปรากฏในตำแหน่งหน่วยหลักของนามประสมนั้นๆ เท่านั้น และเมื่อ
เปลี่ยนแปลงไปสู่คำแสดงหัวเรื่อง คำว่า “อัน” ก็ถูกบังคับการปรากฏให้ปรากฏในตำแหน่งนำหน้านามวลีที่
เป็นหัวเรื่องเด่นเท่านั้นเช่นกัน นอกจากนี้เมื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่คำลักษณนาม คำว่า “อัน” ถูกบังคับการปรากฏ
ให้ปรากฏเฉพาะในวลีแสดงปริมาณ และเมื่อเป็นคำสรรพนามจะปรากฏตามหลังนามวลีที่อ้างถึงนั้นๆ เท่านั้น
ส่วนในหน้าที่คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์คำว่า “อัน” ถูกบังคับการปรากฏให้ปรากฏในตำแหน่งตามหลังนาม
วลีหลักที่ถูกอ้างถึงเพื่อขบการเริ่มของอนุประโยคสัมพัทธ์ และเมื่อทำหน้าที่เป็นคำบ่งอนุประโยคแฝง
วิเศษณ์ คำว่า “อัน” ถูกบังคับการปรากฏโดยปรากฏนำหน้าอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ที่มีหน้าที่เชิงอรรถศาสตร์
เพื่อเป็นวิเศษณ์ขยายความเนื้อความที่นำมาข้างหน้าหรือตามมาข้างหลังนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” ซึ่งจากเดิมที่เป็นคำหลักสามารถปรากฏในบทบาททางไวยากรณ์
ได้อย่างหลากหลายเมื่อได้รับหน้าที่ทางไวยากรณ์ต่างๆ เพิ่มขึ้น ก็จะถูกบังคับการปรากฏให้ปรากฏได้เฉพาะ
ในบางบริบทเท่านั้น ซึ่งคุณลักษณะนี้เองแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าคำว่า “อัน” นั้นได้เกิดกระบวนการ
การกลายเป็นคำไวยากรณ์ขึ้น

2.1.2. คำไวยากรณ์ผ่านการวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis)

การวิเคราะห์ใหม่เป็นการจัดฐานะของหน่วยสร้าง คือจากเดิมคำนี้มีความมีฐานะเป็นหน่วยสร้างในระดับประโยคเมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์จะลดฐานะลงเป็นเพียงหน่วยสร้างในระดับอนุพากย์ระดับวลี หรือระดับคำเท่านั้น ซึ่งจากการศึกษาคำว่า “อัน” พบว่าเมื่อเป็นคำนามจะมีฐานะเป็นหน่วยสร้างในระดับประโยค แต่เมื่อได้รับบทบาทหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นคำบ่งกลุ่มนาม คำว่า “อัน” ถูกลดฐานะเป็นหน่วยสร้างในระดับคำทันที และเมื่อเปลี่ยนหน้าที่เป็นคำแสดงหัวเรื่องและคำลักษณนามคำว่า “อัน” ถูกพิจารณาว่าเป็นหน่วยสร้างในระดับวลี แต่ยังคงหลงเหลือคุณลักษณะของหน่วยสร้างในระดับประโยคเมื่อปรากฏเป็นคำสรรพนามอ้างอิงตามแต่จะปรากฏเฉพาะในตำแหน่งประธานเท่านั้น โดยแสดงบทบาททางอรรถสัมพันธ์เป็นหน่วยสร้างในระดับข้อความ และเมื่อทำหน้าที่เป็นคำบ่งอนุประโยคสัมพันธ์และคำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์คำว่า “อัน” ก็ถูกพิจารณาว่าเป็นหน่วยสร้างในระดับอนุพากย์นั่นเอง ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าคำว่า “อัน” ผ่านกระบวนการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ และมีการเปลี่ยนแปลงฐานะของหน่วยสร้างไปตามหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่ได้รับ

2.1.3. คำไวยากรณ์สูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม (decatagorialization)

การสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม หมายถึง คำที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์จะสูญเสียลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของหมวดคำเดิมที่เคยมี คำว่า “อัน” ก็ได้สูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำนามไป ดังปรากฏในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลายจากเอกสารที่ใช้ในการศึกษาพบว่าคำว่า “อัน” ไม่ปรากฏในตำแหน่งประธานของประโยค จะปรากฏเฉพาะในตำแหน่งกรรมตรง กรรมอ้อม และนามภาคแสดงเท่านั้น เมื่อปรากฏในตำแหน่งกรรมตรงหรือกรรมอ้อมก็จะปรากฏกับนามวิเศษณ์ที่มาขยายได้อย่างจำกัดคือพบว่าปรากฏร่วมกับคำว่า “ใด” เป็นส่วนใหญ่ และเมื่อปรากฏในตำแหน่งภาคแสดงก็ปรากฏกับนามวิเศษณ์ได้อย่างจำกัดเช่นกันในขณะที่ในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏได้อย่างหลากหลาย เช่น

สมัยสุโขทัย

(36) อันว่าผ้านั้นมีพรรณเป็นอันงามประดุจเกิดมาแต่ต้นกัลปพฤกษ์

(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 158)

(37) เขาทองเป็นสายแลมีแสงเป็นอันแดงงามดังแสงไฟนั้นไปตีไปแว่กแผ่กระจาย
ทั้งหลาย

(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 103)

สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น

(38) พึงสำรวจอินทรีในอารมณทั้ง 6 แล้วรักษาสมณะธรรมอยู่ด้วยสติเป็นอันดี

(มิลินทปัญหาฉบับเจ้าป้อมเจ้าปาน, 2468, หน้า 8)

(39) แลอดีตโนมานี้ทำทางเป็นอันไกลก็มาเป็นสุขหาภัยอันตรายมิได้

(ประชุมจดหมายเหตุออกพระวิสุทสุนทร, 2555, หน้า 33)

(40) คนเปนอันมากมีศรัทธาสร้างถวายเป็นเมืองนครลำปาง

(พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1, 2331, หน้า 58)

- (41) แต่ไกลำโบคนเดียวมีใจสงบไม่กลัวเลย, รู้เป็นแน่ว่าคงจะพบแผ่นดิน ในกาลนั้นเป็นอันลำบาก แต่ใจยังกล้าอยู่, เขาไม่เชื่อถือผีปนเปลาๆ ในกาครั้งนี้, แต่ได้รู้ในวิชาเป็นอันแน่
(บางกอกรีคอร์ดเดอร์, 2536, หน้า 72)

- (42) พระราชทานให้กุมบั้นหญิงบังคับความแลเป็นเจ้าในเกาะนั้นเป็นอันขาดทีเดียว
(ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยาภาคที่ 1, 2510, หน้า 15)

สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนปลาย

- (43) เสือป่ากับแมวมองคงจะต้องมีหน้าที่ต้องกระทำติดต่อกันอยู่เป็นอันมาก
(ปลุกใจเสือป่า, 2457, หน้า 2)

- (44) แต่คนทั้งปวงเป็นอันมากที่ไม่ได้เคยอ่านหนังสือในเวลอังกฤษ
(พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ, 2540, หน้า 107)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” ในตำแหน่งภาคแสดงปรากฏกับนามวิเศษณ์ได้อย่างจำกัดมากขึ้นในช่วงสมัยหลัง

นอกจากนี้คำว่า “อัน” ในช่วงสมัยหลังยังปรากฏในรูปคำประสมแบบแสดงไวยากรณ์ประโยคเป็นจำนวนมากในขณะที่ยังพบเป็นเพียงคำประสมต้นแบบ เช่น “สิ่งอัน” และ “อันเป็น” และสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้นพบเพียงคำว่า “อันเป็น” เท่านั้น คำประสมแบบแสดงไวยากรณ์เช่น **อันที่จริง**

จากรูปที่ปรากฏคำนี้มีโครงสร้างของนามวลี โดยสามารถแยกโครงสร้างออกได้เป็น อัน + คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ ซึ่งมีความหมายหมายถึง สิ่งที่เป็นจริง และมีลักษณะเป็นนามวลีสามารถแยกความหมายของแต่ละคำได้ แต่ในช่วงสมัยนี้คำนี้ถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นคำที่ใช้ในการขึ้นต้นประโยคเพื่อแสดงความหมายว่าความที่ถูกต้อง, ที่จริง หรือตามที่จริง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 1395) ซึ่งไม่อาจแยกเป็นคำๆ เพื่อแปลความหมาย เช่น

- (45) หนังสือของหลุยส์โรยากกล่าวว่า “มุสโสลินีเป็นปรปักษ์กับพระเจ้าแผ่นดิน, เป็นปรปักษ์กับรัฐสภา, เป็นปรปักษ์กับนโยบายทางการเมือง, เป็นปรปักษ์กับวิธีการเลือกผู้แทนราษฎรและ, ในที่สุดเป็นปรปักษ์กับพระเจ้าบ่นสวรรค์เอง”
อันที่จริงรัฐสภาของอิตาลีในเวลานั้นไม่ตึก
(มุสโสลินี, 2475, หน้า 49)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า “อันที่จริง” นั้นแสดงความหมายในลักษณะของคำเพียงคำเดียวใช้ในการขึ้นต้นประโยคเพื่อแสดงความหมายว่าความจริงไม่ตรงกับที่รู้หรือคิดหรือกล่าวมา

เป็นอันว่า/เป็นอัน

จากรูปที่ปรากฏคำนี้สามารถแยกโครงสร้างออกได้เป็น สัมพันธกริยา+อัน + (ตัวบ่งนำอนุประโยคเติมเต็มนาม (noun complement) ซึ่งมีลักษณะเป็นกริยาวลีและอาจตามด้วยตัวบ่งนำอนุประโยคเติมเต็มเพื่อเติมส่วนขยายให้กับประโยคที่ต้องการจะสื่อความนั้น ในช่วงสมัยนี้คำนี้ถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นคำที่ใช้ในการแสดงการสรุปความ และมีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายถึง รวมความว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 755) ซึ่งไม่อาจแยกเป็นคำๆ เพื่อแปลความหมาย โดยในช่วงสมัยนี้พบการใช้คำนี้อยู่เป็นจำนวนมากเช่น

- (46) ระยะเวลาต่อมา ความสัมพันธ์ระหว่างที่เนื่องและพลอยเป็นอันว่าอยู่ในลักษณะที่เข้าใจกัน เพลงยาวและของฝากที่ที่เนื่องมีเข้ามาบ่อยๆเป็นหลักฐานพยานความรักที่ที่เนื่องมอบให้

(สี่แผ่นดิน, 2544, หน้า 94)

- (47) การบิดเบี้ยวได้เอาดินแดนเล็กๆอีกสองแห่งที่เป็นสมบัติของสันตะปาปาเข้ามารวมแคว้นซาร์ดิเนียได้อีกด้วย ประเทศอิตาลีเป็นอันรวมกันได้สำเร็จไปชั้นหนึ่ง

(มุสโสลินี, 2475, หน้า 25)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า “เป็นอันว่า/เป็นอัน” นั้นแสดงความหมายในลักษณะของคำเพียงคำเดียว ใช้ในการขึ้นต้นประโยคเพื่อแสดงความหมายในการสรุปความของข้อความที่ต้องการจะสื่อ

มีอันจะกิน

เป็นคำประสมที่มีลักษณะโครงสร้างแบบกริยาวลี หรือกริยาประสม โดย “อัน” ทำหน้าที่เป็นหน่วยนามในโครงสร้างคำ สามารถแยกโครงสร้างออกได้เป็น มี+อัน + จะ +กิน ซึ่งมีความหมายตามรูปศัพท์หมายถึง มีสิ่งที่สามารถหามาจับประทานได้ แต่ในช่วงสมัยนี้คำนี้ถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นคำซึ่งมีความหมายหมายถึง ค่อนข้างมี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 908) ซึ่งไม่อาจแยกเป็นคำๆ เพื่อแปลความหมาย เช่น

- (48) ฮอบบิทที่ยากจนยังคงใช้ชีวิตอยู่ในโพรงแบบโบราณดั้งเดิม คือเป็นโพรงแท้ๆ มีหน้าต่างแคบๆเดียวหรือไม่มีเลย ในขณะที่พวกมีอันจะกินสร้างโพรงที่ตกแต่งอย่างหรูหรา

(ลอร์ดออฟเดอะริงส์, 2544, หน้า 22)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า “มีอันจะกิน” นั้นแสดงความหมายในลักษณะของคำเพียงคำเดียว ใช้ในการขยายความนามวลีที่นำมาข้างหน้าโดยมีความหมายหมายถึงนามวลีนั้นๆ ค่อนข้างมีฐานะที่ดีนั่นเอง

จากตัวอย่างทั้งหมดเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” ถูกลดบทบาทในการเป็นค่านามลง ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลายไม่ปรากฏพบคำว่า “อัน” ในตำแหน่งประธาน นอกจากนี้คำว่า “อัน” ยังถูกรวมให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของคำในรูปแบบคำประสมชนิดแสดงไวยากรณ์ของประโยคที่ไม่สามารถแยกออกมามีความหมายด้วยตัวของมันเองได้ อาจกล่าวได้ว่าคำว่า “อัน” ถูกลดการปรากฏและทำให้สูญเสียคุณสมบัติของการเป็นค่านามไป และเมื่อคำว่า “อัน” ได้รับหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้น ส่งผลให้คำว่า “อัน” สูญคุณลักษณะของหมวดค่านามไปเช่นกัน

2.2. กระบวนการด้านอรรถศาสตร์

นอกจากกระบวนการทางด้านวากยสัมพันธ์ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงกระบวนการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” แล้ว พบว่ามีกระบวนการทางอรรถศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” จากค่านามไปสู่คำบ่งอนุประโยคแฝงพิเศษนี้

2.2.1. คำไวยากรณ์มีความหมายทั่วไป (generalization)

คือ กระบวนการที่ทำให้คำเปลี่ยนแปลงความหมายไปในลักษณะที่กว้างขึ้น เช่น คำว่า go มีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ ต่อมาเปลี่ยนแปลงความหมายไปเป็นการแสดงความตั้งใจซึ่งเป็นนามธรรม และกลายเป็นคำแสดงอนาคตกาลในที่สุด คำว่า go จึงปรากฏได้ในบริบททางความหมายที่กว้างกว่าเดิม ไม่จำเป็นต้องมีความหมายแสดงพื้นที่เท่านั้น

ลักษณะดังกล่าวนี้ก็เกิดขึ้นกับคำว่า “อัน” เช่นกัน จะเห็นได้จากการศึกษาข้อมูลของ คำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัยปรากฏร่องรอยของการเป็นคำนามอย่างชัดเจน และเป็นคำนามที่แสดงความหมายหมายถึง “สิ่ง” เช่น

(49) แลเปรตจำพวก ๑ มีตัวดั่งมหาพรหมแดงามดั่งทอง แลปากนั้นดั่งหมู แลดอกอยาก
หนักหนาหาอันจะกินปมิได้สักสิ่งอัน

(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 50)

ต่อมาเมื่อคำว่า “อัน” ได้รับหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นเป็นคำบ่งกลุ่มนาม คำว่า “อัน” ก็ขยายความหมายแสดงถึงความเป็นกลุ่มของนามวลีที่ตามมาข้างหลัง เช่น

(50) ฉลองสดับธรรมทุกวัน ถ้วนร้อยวันแล้วระยาทานคาบนั้น ทองหมื่นหนึ่ง
เงินหมื่นหนึ่ง เบี้ยสิบล้าน หมากสิบล้าน ผ้าจิวรสร้อย บาทรสร้อย พุก...เครื่อง
กระยาบูชาทั้งหลายจักนับก็แลมิถ้วน แต่อันผู้ลูกบ้าน ลูก...มาช้อย จักนับแล
มิได้ แต่อันเครื่องกระทำบูชามหาสังฆราช จักนับก็แลมิถ้วน

(จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย ด้านที่ 3, บรรทัดที่ 19-20)

จากตัวอย่างดังกล่าวเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” ปรากฏเป็นคำบ่งกลุ่มนามนำหน้า ในคำประสม “อันผู้” และ “อันเครื่อง” เพื่อบ่งกลุ่มคำว่า ผู้ และ เครื่อง ตามลำดับ

เมื่อได้รับหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นคำแสดงหัวเรื่อง คำว่า “อัน” ก็ได้แสดงความหมายในการบ่งนำนามวลีเพื่อแสดงความเป็นหัวเรื่องเด่นของนามวลีนั้นๆ ในสัมพันธสาร เช่น

(51) อันว่าคัมภีร์โหรานั้นคือไตรวิชา 3 ประการ คือทิพจักขุญาณ บุพเพนิพาส
ญาณ 1 อาสาไชยญาณ 1 อันว่าคัมภีร์โหรานั้นย่อมให้รู้จักผล บาปเคราะห์แล
สมเคราะห์ ว่าครั้นบาปเคราะห์มาถึงในกาลเมื่อใด ก็บังเกิดทุกข์ในกาลเมื่อนั้น
ครั้นสมเคราะห์มาถึงในกาลเมื่อใดก็บังเกิดสุขในกาลเมื่อนั้น

(ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยาภาคที่ 1, 2510, หน้า 50)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นคำแสดงหัวเรื่อง “คัมภีร์โหราน” เพื่อชี้ให้เห็นว่าเนื้อความต่อไปที่จะกล่าวขยายความคือ “คัมภีร์โหราน” โดยมีตัวบ่ง “นั้น” ประกอบเป็นหัวเรื่องเด่น ปรากฏเป็นประโยคแรกของสัมพันธสารเพื่อเป็นการนำเสนอหัวเรื่องเป็นครั้งแรก

ต่อมาเมื่อคำว่า “อัน” ได้รับหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นเป็นคำลักษณะนาม คำสรรพนาม หรือคำบ่ง อนุประโยคสัมพัทธ์จึงเกิดการขยายความหมายของคำออกไปมีความหมายหมายถึงนามวลีที่นำมา ข้างหน้าด้วย เช่น

(52) อันว่าภูมิทั้ง ๔ อันหนึ่งชื่อว่านรกภูมิ อันหนึ่ง ชื่อว่าไตรจกานภูมิ อันหนึ่ง ชื่อว่า
เปรตภูมิ อันหนึ่ง ชื่อว่าสุรกายภูมิ แลผสมภูมิทั้ง ๔ อันเข้าด้วยกันเรียกชื่อว่า
จตุรบายภูมิก็ว่า

(ไตรภูมิพระร่วง, 2526, หน้า 69)

จากตัวอย่างคำว่า “อัน” ที่ตามมาข้างหลังแสดงความหมายหมายถึงคำนาม “ภูมิ” ที่นำมาข้างหน้า

(53) แต่นั่นเมื่อหน้าได้พันปีโสด ผูกภิกษุสงฆ์อันจำศีลคงสิกขาบทอันยังมีสิกขาบทอันหนักหนาหามิได้เลย

(จารึกนครชุม ด้านที่ 2, บรรทัดที่ 40)

จากตัวอย่างคำว่า “อัน” เป็นสรรพนามสัมพันธ์อ้างถึงนามวลี “ผูกภิกษุสงฆ์” ที่นำมาข้างหน้า และนอกจากนี้ เมื่อคำว่า “อัน” ได้รับหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นคำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ ทำให้คำนี้มีความหมายในการบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์เหล่านั้นว่าทำหน้าที่เป็นเหมือนวิเศษณ์ขยายความเนื้อความที่นำมาข้างหน้าหรือตามมาข้างหลัง เช่น

(54) ผู้หนึ่งชวนตนไปลักท่านก็ดี ไปลักด้วยกันแล้วก็ดี แล้วว่าผู้หนึ่งลักเลียมสิ่งสิน ท่านอันนานพันในประมาณสิบปี

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้านที่ 2, บรรทัดที่ 29)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” บ่งนำอนุประโยคแฝงเพื่อขยายกริยาวลี “ลักเลียมสิ่งสินท่าน” โดยให้ความหมายว่า “เมื่อเวลานานพันไปประมาณสิบปี”

จากตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่า คำว่า “อัน” มีลักษณะของการมีความหมายทั่วไปมากขึ้น จากคำที่แสดงความหมายจำเพาะ หมายถึง “สิ่ง” ไปสู่การมีความหมายหมายถึงนามวลีที่นำมาข้างหน้า แสดงความหมายในการบ่งนำนามวลีเพื่อแสดงความเป็นหัวข้อเด่นของนามวลีนั้นๆ และแสดงความหมายในการบ่งนำอนุประโยค เพื่อแสดงความหมายในการเป็นวิเศษณ์ขยายความเนื้อความที่นำมาข้างหน้าหรือตามมาข้างหลังในที่สุด

2.2.2. คำไวยากรณ์มีความหมายเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension)

ในกระบวนการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ อุปลักษณ์มีส่วนสำคัญที่ทำให้คำเนื้อความซึ่งมีความหมายเป็นรูปธรรมกลายเป็นคำที่บอกความหมายทางไวยากรณ์ซึ่งมีความหมายเป็นนามธรรม เช่น คำนาม “หลัง” “หน้า” “ข้าง” จากเดิมที่เป็นคำเนื้อความหมายถึงอวัยวะซึ่งเป็นความหมายรูปธรรม เมื่อกลายเป็นคำบุพบทจะมีความหมายเชิงอุปลักษณ์เป็นความหมายแสดงความสัมพันธ์ด้านพื้นที่ซึ่งมีความหมายนามธรรม

อุปลักษณ์ เป็นปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ความคล้ายคลึงกันของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการของความคล้ายคลึงกันทางความหมาย (Similarity of sense) ซึ่งเป็นการอธิบายในทัศนคติที่เป็นนามธรรมในรูปของมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรม ไฮน์ และคณะ (Heine et al., 1991) ได้กล่าวถึงปัจจัยอุปลักษณ์ที่นำไปสู่การกลายเป็นคำไวยากรณ์ว่าอุปลักษณ์ทำให้เกิดการถ่ายโอนความหมาย (transfer) จากคำหลักที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมมาเป็นคำไวยากรณ์ที่แสดงความหมายบอกความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์และมีลักษณะที่เป็นนามธรรมมากขึ้น

ซึ่งจากตัวอย่างในข้อ 2.2.1. คำไวยากรณ์จะมีความหมายทั่วไปข้างต้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการมีความหมายเชิงอุปลักษณ์เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” เนื่องจากเมื่อคำว่า “อัน” เป็นคำนามจะมีความหมายเป็นรูปธรรมหมายถึง “สิ่ง” ซึ่งก็คือของต่าง ๆ โดยไม่จำกัดว่ามีชีวิตหรือไม่มีชีวิต แต่เมื่อได้รับหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นเกิดการถ่ายโอนความหมายจากคำหลักที่มีความหมายเป็นรูปธรรมมาเป็นคำไวยากรณ์ที่แสดงความหมายบอกความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ กล่าวคือเมื่อกลายเป็นคำบ่งกลุ่มนามคำว่า “อัน” เกิดการถ่ายโอนความหมายกลายเป็น “สิ่งซึ่งแสดงความเป็นกลุ่ม

ของนามวลีที่ตามมาข้างหลัง” และเมื่อได้รับหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นคำแสดงหัวเรื่องก็ถูกถ่ายโอนความหมายกลายเป็น “สิ่งซึ่งแสดงความเป็นหัวเรื่องเด่นของนามวลีนั้นๆ ในสัมพันธสาร” เมื่อกลายเป็นคำลักษณนาม คำสรรพนาม และคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ คำว่า “อัน” เกิดการถ่ายโอนความหมายกลายเป็น “สิ่งซึ่งหมายถึงแทนนามวลีหลักที่นำมาข้างหน้า” มีหน้าที่ในการขยายความนามวลีที่อยู่ข้างหน้า และเมื่อได้รับหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นคำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ก็ถูกถ่ายโอนความหมายกลายเป็น “สิ่งซึ่งขยายความเนื้อความที่นำมาข้างหน้าหรือตามมาข้างหน้าในลักษณะของวิเศษณ์” ซึ่งแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่ากระบวนการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” เกี่ยวข้องกับความหมายเชิงอุปลักษณ์

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คำว่า “อัน” เกิดกระบวนการการกลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำนามไปสู่คำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ โดยคำว่า “อัน” ในหน้าที่ของคำนามได้พัฒนาไปสู่การเป็นคำบ่งกลุ่มนาม จากคำบ่งกลุ่มนามพัฒนาไปสู่การเป็นคำแสดงหัวเรื่องและคำลักษณนาม จากคำลักษณนามถูกนำไปใช้เป็นคำสรรพนามอ้างอิงตามและพัฒนาไปสู่คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์และคำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ตามลำดับ โดยมีแนวทางในการพัฒนาตามข้อมูลที่ได้นำเสนอไปข้างต้น

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาเชิงประวัติการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบันสามารถสรุปได้ดังนี้

การศึกษาครั้งนี้ข้อมูลที่ปรากฏในงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าคำว่า “อัน” นั้นเกิดกระบวนการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ โดยมีสาเหตุเนื่องมาจากการเป็นคำที่มีความหมายกว้างคือหมายถึง “สิ่ง” ซึ่งก็คือ “ของต่าง ๆ โดยไม่จำกัดว่ามีชีวิตหรือไม่มีชีวิต” คำนี้จึงถูกนำมาใช้เพื่อแทนที่สิ่งต่างๆ ในภาษาเป็นจำนวนมาก เมื่อคำว่า “อัน” ถูกนำมาใช้แทนที่นามวลีได้อย่างไม่จำกัด การปรากฏในบทบาททางไวยากรณ์ใหม่ๆ ซ้ำๆ จึงทำให้คำว่า “อัน” ได้หน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ เมย์เยต์ (Meillet, 1912) ได้กล่าวว่า เมื่อมีการใช้รูปภาษาใดๆ ในความถี่สูงหรือมีการใช้รูปภาษาในหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งซ้ำๆ ก็จะมีผลให้ค่าการแสดงความหมายของรูปภาษานั้นๆ ลดลง ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นกับคำว่า “อัน” อย่างชัดเจน โดยในช่วงสมัยสุโขทัย คำว่า “อัน” แสดงการเป็นคำนามและมีความหมายหมายถึง “สิ่ง” แต่คุณลักษณะดังกล่าวนี้ลดลงไปตามช่วงเวลา ในช่วงสมัยหลังรูปแบบการเป็นคำนามของคำว่า “อัน” ที่มีความหมายหมายถึง “สิ่ง” ได้มีข้อจำกัดในการปรากฏมากขึ้น โดยปรากฏในบทบาททางไวยากรณ์ที่คำนามทั่วไปสามารถปรากฏได้ลดลง แต่ปรากฏในลักษณะของการเป็นคำประสมเพิ่มมากขึ้นและถูกรวมให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของคำที่ไม่สามารถแยกออกมามีความหมายด้วยตัวของมันเองได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับกระบวนการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่คำหลักจะสูญเสียคุณลักษณะของหมวดคำเดิม และถูกบังคับการปรากฏ จนทำให้มีการเปลี่ยนแปลงฐานะของหน่วยสร้างไปตามหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่ได้รับนั่นเอง

นอกจากนี้ในงานวิจัยนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการเป็นคำบ่งกลุ่มนามของคำว่า “อัน” ซึ่งชี้ให้เห็นว่าคำว่า “อัน” ได้มีการเดินทางจากคำนามไปสู่คำบ่งกลุ่มนามและพัฒนาไปเป็นคำลักษณนามในที่สุด อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2558) ได้อธิบายถึงคำบ่งกลุ่มนามว่าพบได้ทั่วไปในภาษาตระกูลไตเป็นกลุ่มคำนามที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณนาม และจากการสืบค้นจากคลังข้อมูลภาษาไทย (<http://www.arts.chula.ac.th/~ling/ThaiConc/>) พบว่าในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ยังปรากฏการใช้คำว่า “อัน” ในลักษณะของคำบ่งกลุ่มนาม

ให้เห็นอยู่ในปัจจุบันเช่น “อันแอฟริเคชั่น” และ “อันเคื่องพันหมาก” ในภาษาไทยถิ่นเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าน่าจะมีการใช้คำว่า “อัน” ในลักษณะของการเป็นคำบ่งกลุ่มนาม และสนับสนุนแนวคิดที่ว่าคำว่า “อัน” เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ขึ้น และเมื่อคำว่า “อัน” ปรากฏนำหน้านามวลีบ่อยครั้งจะเป็นเหมือนการเน้นย้ำนามวลีเหล่านั้นให้เด่นชัดมากขึ้น ในสัมพันธสารจึงทำให้คำว่า “อัน” ได้หน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นคำแสดงหัวเรื่อง

นอกจากนี้เมื่อคำว่า “อัน” สามารถเกิดแทนที่นามวลีได้อย่างหลากหลาย จึงทำให้คำนี้ได้หน้าที่ไวยากรณ์เป็น คำลักษณนาม คำสรรพนาม คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ และคำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ ตามมาดังที่ได้นำเสนอไปข้างต้น

บรรณานุกรม

- ชวนพิศ อธิรัตน์. (2518). *การใช้คำและสำนวนในสมัยสุโขทัย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2522). คำลักษณนามครอบครัววาล. ใน *เปิดกรู*. (34-35). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เพ็ จรัสจรรยาเกียรติ. (2543). *หน่วยเชื่อมโยงปริจเจตภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัวหลวง วงษ์ภักดี. (2528). *การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำลักษณนามในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา กับสมัยปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภารัตน์ พรหมปกากร. (2539). *การแปรและการเปลี่ยนแปลงของคุณานุประโยคในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี กุลละวณิชย์. (2549). อนุประโยคขยายนาม : คุณานุประโยคและอนุประโยคเติมเต็มนาม. ใน *อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์* (บรรณาธิการ). *หน่วยสร้างที่มีข้อขัดแย้งในไวยากรณ์ไทย*. (7 - 63). กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ช่างขวัญเย็น. (2515). *การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ กิจสมบัติ. (2524). *การใช้คำ ที่ ซึ่ง อัน*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท). (2526). *ไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์ในพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท)*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ไพทยา มีสัตย์. (2540). *การศึกษาคำช่วยหน้ากริยาที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาสินี ศรีหิรัญ. (2524). ที่ ซึ่ง อัน ในคุณานุประโยค. *วารสารอักษรศาสตร์*, 11(1), 50-59.
- เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา. (2544). *การศึกษาคุณานุประโยคในวรรณกรรมประเภทสารคดีสมัยรัตนโกสินทร์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2550). *การขยายหน้าที่และความหมายของคำว่า “ตัว” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึง พ.ศ.2551*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ยิ่งยศ กันจินะ. (2550). **การศึกษาประโยคความซ้อนที่ใช้ “ที่ ซึ่ง อัน” ตามแนวภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ในเรื่องความชนะเลิศรางวัลทุนภูมิพล พ.ศ. 2522-2547**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (2519). คำสันนิษฐานว่าด้วยความเป็นมาของ คำลักษณนามอัน ใน **ภาษาสังสรรค์**. กรุงเทพมหานคร : ไทยเชชม.
- สุรินทร์ จรัสจรวงเกียรติ. (2555). **พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สิงห์น้อย. (2548). **คำนามประสม : ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างคำไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2551). คำนาม คำบ่งกลุ่มนาม และคำลักษณนาม : หมวดหมู่ที่แตกต่าง ทับซ้อนและไล่เหลี่ยม. **วารสารภาษาและภาษาศาสตร์**, 26(2), 21 - 38.
- _____. (2551). คำกริยาประสมไทย: หมวดหมู่ที่ปรับเปลี่ยน ทับซ้อน และสับสน. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**, 27(2), 23 - 40.
- _____. (2552). **การวิเคราะห์หน่วยสร้างกริยาประสมภาษาไทยในแนวไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษา**. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา.(2557). **คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์พฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2558). **วจีวิภาคและวากยสัมพันธ์:ภาษาศาสตร์ในแนวหน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษา**. (เอกสารคำสอน) ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- Ekniyom, P. (1971). *Relative clauses in Thai*. M.A. Thesis University of Washington.
- Fries, C.C. (1952). *The Structure of English*. New York: Harcourt, Brace & Co..
- Givón, T. (2001). *Syntax: vol.1*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- _____. (2001). *Syntax: vol.2*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Heine, B. and Reh, M. (1984). *Grammaticalization and Reanalysis in African Languages*. Virginia: Helmut Buske.
- Heine, B., Claudi, U., & Hünnemeyer, F. (1991). *Grammaticalization: A conceptual framework*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hopper, P. J., & Traugott, E. C. (2003). *Grammaticalization*. (2nd Edition). Cambridge Textbooks in Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kullavanijaya, P. (2008). A Historical Study of /thii/ in Thai. In Anthony V.N.Diller (ed). *The Tai-Kadai Languages*. (445 - 451). London: Routledge.
- Lehmann, C. (2002). *Thoughts on grammaticalization*. (2nd revised edition). Erfurt: Seminar für Sprachwissenschaft der Universität.

- Meillet, A. (1912). L'évolution des formes grammaticales. *Scientia*, 26(6), 384 - 400.
- Placzek, J. A. (1978). *Classifiers in Standard Thai: A Study of Semantic Relations between Headwords and Classifiers*. M.A. thesis, University of British Columbia.
- Singnoi, U. (2008). Noun classifier construction in Thai: A case study in Construction Grammar. *Manusaya :Journal of Humanities*, 11(1), 76 - 90.
- Sornhiran, P. (1978). *A Transformational Study of Relative Clauses in Thai*. Ph.D. thesis, University of Texas.

